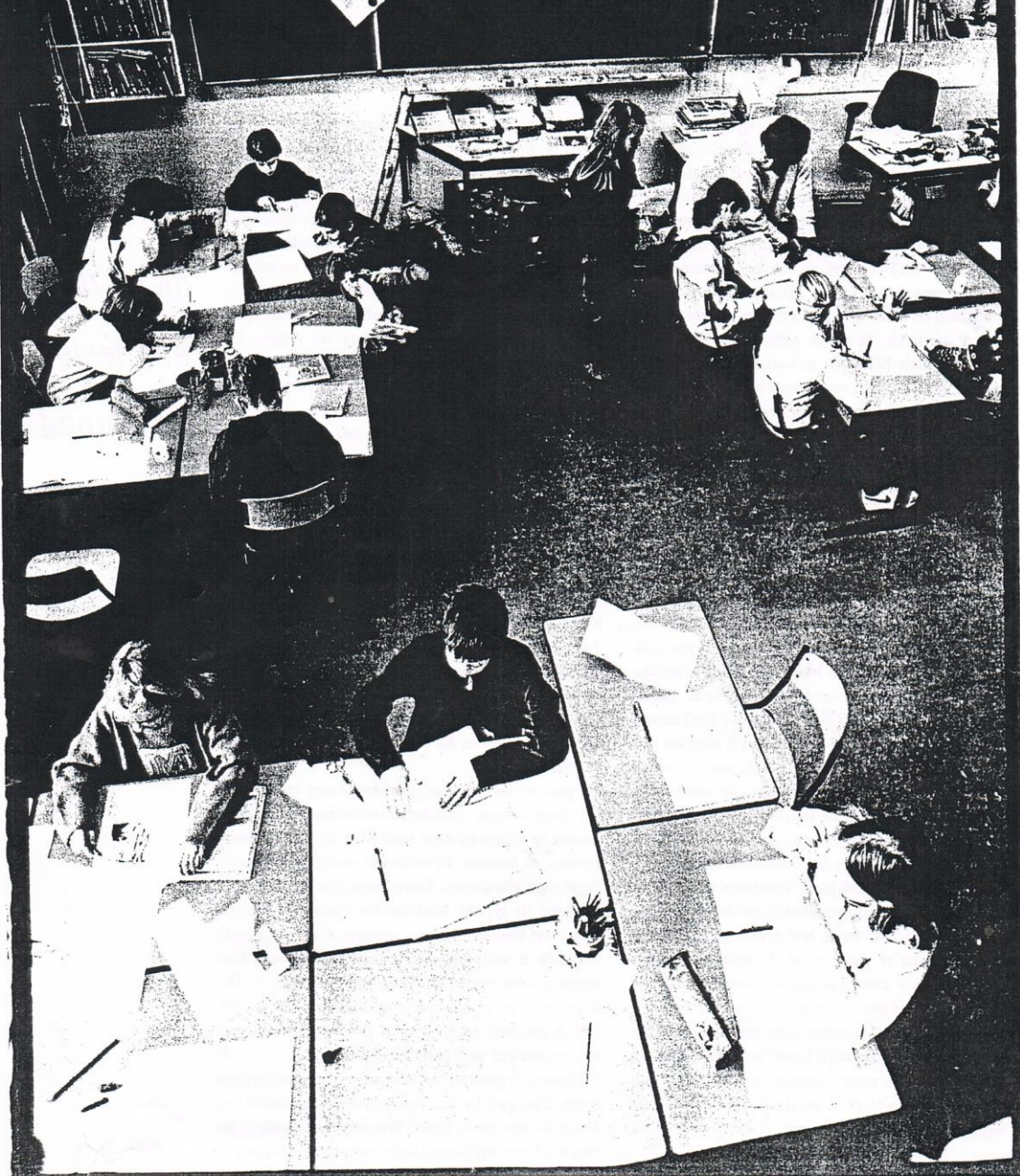

Cursus kan gevoel van onvermogen leerkracht wegnemen

'Goed NT2-onderwijs zit heel anders in elkaar dan ik dacht'

„Nu weet ik dat we alles met de kinderen kunnen bereiken. Geen C, D, of E meer bij spelling (de laagste niveaus bij de Cito-spellingstoetsen, red.), maar iedereen, werkelijk iedereen scoort de hoogste niveaus: A en B. Het kan, en met mijn dertig jaar ervaring heb ik dat nooit geweten. Toen ik het ontdekte, was ik van de kaart. Waarom heeft niemand me dat eerder verteld?”

TEKST Boudewijn Hogeboom FOTOGRAFIE Wilbert van Woensel

Het is woensdagmiddag, even na vijven. De klas die de nascholingscursus NT2 aan de Hogeschool IPABO Amsterdam/Alkmaar volgt, heeft net de spullen gepakt. Josée Coenen, docent en opleidingscoördinator NT2, roept een paar van hen nog even bij zich. Ik praat met twee cursisten: Kitty Holzapfel en Francis Houben. Holzapfel, nu 2,5 jaar ervaring met werken op een zwarte school: „Ik kom uit het oosten van het land en wilde heel graag op een zwarte school lesgeven, dat sprak me op de pabo al aan. Daar heb ik de specialisatie NT2 ook gedaan. Maar ik wilde er meer van weten en ben via internet bij deze opleiding terechtgekomen. En nu, dankzij deze opleiding, ga ik pas echt snappen hoe onze taal in elkaar zit”. Houben heeft dertig jaar ervaring op kleurrijke scholen. „Hoe ik dat volhoud? Dat is nogal makkelijk: de kinderen hebben mijn hart gestolen. En ik heb erg veel respect voor de ouders die onder moeilijke omstandigheden iets van hun leven willen maken.”

OP ZIJN KOP Wat vind je van de NT2-opleiding? Houben: „De specialisatie NT2 was onderdeel van mijn ib-opleiding. Ik dacht dat ik er al veel van wist, ervaring genoeg, nietwaar? Maar toen kreeg ik les van Josée Coenen en bij de eerste les al dacht ik: hoe is het mogelijk? Goed NT2-onderwijs zit heel anders in elkaar dan ik dacht! De wereld stond even op zijn kop. Ik doorgrond nu wat de basis is, wat de peilers zijn van het Nederlands: de fonologie, de morfologie, de zinsbouw. Nu snap ik de taal, de methode. Nu geef ik niet zo maar een lesje meer, nu doorgrond ik de stof. Ik benader de lessen op een heel andere manier. En dat voelt ontzettend goed. Voorheen was ik toch een beetje aan het doormodderen en doorworstelen. Ik gaf de lessen wel en ik had ervaring genoeg om me erdoorheen te slaan, maar de resultaten waren toch altijd maar zozo. Tja, logisch, denk je dan, die kinderen kunnen het nog niet, dat kun je ze ook niet kwalijk nemen. Dus ik stelde mijn verwachtingen bij. Maar nu merk ik dat mijn lessen wel effect hebben. De kinderen gaan enorm vooruit, met sprongen. Zij hebben er veel plezier in en ikzelf ook. Ik voel me weer een volbloed onderwijzer! Ik geef weer les, ik leer ze weer iets.”

FASCINATIE Voor het 'geheim van de opleiding' moet ik zijn bij Josée Coenen, docent en opleidingscoördinator. Van oorsprong is ze taalkundige. En inmiddels heeft ze enkele methodes op haar naam staan. Coenen is medeauteur van *Van Horen en Zeggen; Prentenboeken en het NT2-onderwijs* en ze schreef *Uitgesproken Nederlands* en *Anderstaligen krijgen Zin in taal*. Ze vertelt: „Ik heb een fascinatie voor taal en taalontwikkeling en ik vind het geweldig te zien dat leerlingen opbloeien, dat leerkrachten weer plezier in het lesgeven krijgen, dat leerlingen zeggen 'wanneer krijgen we weer zinsdelen, juf?' of 'klanklessen, wauw!' Plezier in het leren, daar gaat het om”.

„Tijdens de cursus werken we aan de peilers van het Nederlands. Want het is belangrijk te weten dat anderstalige leerlingen het fundament missen dat leerlingen die Nederlandstalig opgroeien vanzelf hebben. Bij niet-Nederlandstalige leerlingen kun je niet voortbouwen op die basis. Als leerkracht moet je bij hen eerst het fundament aanbrengen.”

„Waarom mensen dat niet inzien? Ik weet het niet. Niemand lijkt het probleem te zien: leerkrachten niet, directies niet, besturen niet, en ook de inspectie vaak niet. Pas als je oplossingen geeft ervaren cursisten de enorme verbetering. Ze worden dan pas enthousiast, ze merken dat het zoveel makkelijker kan, dat kinderen opbloeien en dat hun eigen werk veel vruchtbaarder wordt.”

Ze gaat verder: „Wat je jammer genoeg vaak ziet, is dat leerkrachten moedertaalmethodes behandelen, zonder te kijken of deze aansluiten bij wat kinderen kennen en kunnen. In methodes ontbreken bijvoorbeeld vaak klanklessen. Deze lessen zijn niet nodig als kinderen de typisch Nederlandse klanken al kennen. Maar veel kinderen kennen die niet. Als je volgens de methode te werk gaat, sla je dus een fase over: kinderen worden op voorhand op achterstand gezet. Dat is onnodig en makkelijk te voorkomen. Wat je ook ziet, is dat veel lessen vragen naar woordbetekenissen, zonder dat deze aangeleerd zijn. Het doel van de methodeschrijvers is het stimuleren van begrijpend lezen. Dan gaat het om opdrachten als 'omcirkel het kopje, de pen en de hond'. Wat vergeten wordt, is dat veel kinderen het Nederlandse woord voor kopje, pen

*ik geef niet
meer zo maar
een lesje, ik
doorgrond nu
de stof*

» alle lessen zijn taallessen «

en hond nog niet kennen. Zij herkennen de plaatjes wel, maar de Nederlandse woorden niet. Bij niet-Nederlandstalige kinderen moet je éérst de woorden aanleren, voordat je ze opdrachten kunt geven. Veel reguliere taalmethodes slaan dat over. Kinderen krijgen een taalaanbod dat voor hen niet geschikt is. Daardoor maken ze minder vorderingen dan gewenst en raken kind en leerkracht gefrustreerd."

BRON „Nederlandstalige kinderen leren het Nederlands voornamelijk buiten school: thuis, op straat, bij familie, via de tv of via boeken. Dat noem je ongestuurde taalverwerving", legt Coenen uit. „De eerste generatie gastarbeiderskinderen pakte het Nederlands achteraf gezien behoorlijk goed op. Zij beheersten vaak de eigen taal al goed en ze groeiden op in een overwegend Nederlandstalige omgeving. Ook kinderen van asielzoekers doen het relatief goed. De ouders zijn vaak hoogopgeleid, ambitieus en ze groeien veelal op in een Nederlandstalige omgeving."

„Maar, wat de meesten van ons zich niet realiseren is dat verreweg het grootste deel van de overige allochtone leerlingen tijdens de basisschool nauwelijks of geen contact heeft met Nederlanders! Als kinderen en jongvolwassenen opgroeien in een dergelijke niet-Nederlandstalige omgeving valt één bron van het leren van Nederlands weg; de ongestuurde. Dan blijft de gestuurde taalverwerving over, dat wil zeggen: specifieke lessen Nederlands voor anderstaligen. En die worden niet gegeven. De kinderen krijgen lessen uit het schoolprogramma waarin ook taallessen zitten, maar dat zijn taallessen voor Nederlandse kinderen. Het gevolg is dat kinderen de taal niet leren, steeds verder achter raken. Ze leren de taal en de codes niet en dat levert problemen op."

„Gisteren, in de tram, zag ik dat een oudere man en een Marokkaanse jongen tegen elkaar opbotsten. Gewoonlijk kijken twee mensen elkaar dan even aan, mompelen een excuus en lopen door. Niets aan de hand. Maar die jongen zei dreigend: rustig, hè? Gelukkig was die man dat. Maar dit is wel een voorbeeld van het niet beheersen of niet toepassen van de gebruikelijke codes."

STEEDS BENOEMEN *Wat moet er gebeuren?* Coenen:

„In feite is er actie op alle niveaus nodig, van groep 1 tot en met groep 8. Leerkrachten moeten zich realiseren dat alle lessen taallessen zijn, dat alles wat ze zeggen en doen bij kan dragen aan de taalverwerving van kinderen. Vanaf groep 1 dien je steeds te benoemen wat je doet. 'Ik pak de schaar. Pakken jullie de schaar? We gaan knippen.' Praat steeds in korte, maar correcte zinnen. Gebruik altijd het lidwoord bij de zelfstandig naamwoorden. Zorg ervoor dat je minimaal honderd nieuwe woorden per week aanleert, geef klanklessen. En voor groep 3 en hoger: leg de woorden eerst uit, geef de betekenis ook schriftelijk, laat de kinderen daarna oefenen".

Dat kost wel extra tijd, moet je onderdelen van de methode laten vervallen? „Nee, dat absoluut niet", reageert Coenen. „Je moet niet snijden in de stof, maar gericht lesgeven. Het is beter de lestijd uit te breiden. Dat kun je doen door goede organisatie, door organisatie modellen toe te passen."

Dat klinkt alsof het zo eenvoudig is... Coenen: „Dat is het dus ook! Iedere leerkracht kan veel eenvoudiger lesgeven, als hij de instrumenten maar krijgt aangereikt. Het helpt wel enorm als de schooldirectie erachter staat, als deze de leerkrachten steunt en de schoolorganisatie erop inricht".

Tot slot zegt de docente: „Het is echt nodig dat er wat gebeurt voor niet-Nederlandstalige kinderen. Dat kun je doen, omdat je vindt dat de kinderen recht hebben op goed onderwijs. Je kunt het doen uit compassie met leerkrachten, die eindelijk van het getob af zijn. Je kunt het uit economische motieven doen, omdat we deze arbeidskrachten nodig hebben en we niet willen dat ze de samenleving tot last worden. Je kunt het ook uit angst doen. Maar welke motieven je ook hebt: speciale lessen Nederlands voor anderstaligen vormen de basis voor verbetering. En daar zijn overal cursussen voor te volgen".

SPONTAAN Houben en Holzapfel komen woorden tekort om het effect te beschrijven dat de cursus op hen en de kinderen heeft. „De cursus is heel zwaar, maar de moeite meer dan waard." De cursisten

Meer informatie over de NT2-opleiding: <http://nascholing.hs-ipabo.edu/gids2003/gids502.asp>

beschrijven hoe kinderen de aangeboden woorden zelf spontaan in nieuwe situaties toepassen. En ze geven aan dat het ook een uitwerking heeft bij andere vakken. De NT2-cursus lijkt het einde van hun gevoel van onvermogen en hun frustratie, het begin van hun succes. Of, zoals Holzapfel het zegt: „De lessen zijn strakker dan voorheen, maar dat is enorm effectief. De kinderen vinden het bovendien erg leuk. Het is ook leuk als je dingen gaat begrijpen! Voorheen waren veel van mijn lessen vrij zinloze kringgesprekken of raadspelletjes. Dat frustreerde mij en de kinderen. Want de kinderen willen ontzettend graag leren. Nu weet ik hoe ik daarvoor kan zorgen.”

NT2-tips:

- benoem steeds wat je doet
- herhaal zinnen in steeds andere varianten
- noem altijd het lidwoord bij het zelfstandig naamwoord
- gebruik korte, correcte zinnen
- leer wekelijks honderd nieuwe woorden aan
- geef klanklessen
- leg altijd de woorden eerst uit, voordat de kinderen gaan oefenen
- snijd bij tijdgebrek nooit in de lesstof: goede organisatie modellen kunnen je helpen

Zie ook de handreiking *Taal Smart - De schoolloopbaan van het anderstalige kind* op www.onderwijsachterstanden.nl/ok.php/handreikingen/okhan009.html.

„Ik heb een woordenschatkist in de klas staan. Alle kinderen kunnen daar onbekende woorden op briefjes ingooien. Op regelmatige tijden gaat die kist open en dan gaan we leren wat die woorden betekenen. De kinderen vinden dat enorm leuk. Ze worden zich bewust van de taal”.